

STICHTING INFORMATIE DIERPROEVEN

Honden en katten als proefdieren

Samenvatting

In Nederland worden op dit moment ongeveer 3 miljoen katten en bijna 2 miljoen honden als huisdier gehouden. De meeste daarvan maken deel uit van een huishouden, als gezelschapsdier, een deel bevindt zich bij fokkers en een ander deel in de opvang (opvangcentra en asiels).

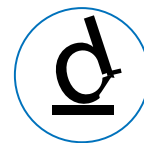
In de afgelopen eeuw heeft de gezondheidszorg voor kleine huisdieren zich sterk ontwikkeld, te beginnen met honden en later ook katten. Dit komt deels door de verbetering van diagnostiek en behandelmethoden ontleend aan de geneeskunde (laboratoriumtesten, röntgenonderzoek, chirurgie, narcose, antibiotica, antiparasitaire middelen) en deels door de veranderende positie van het huisdier. Naast de dierenarts die voornamelijk nutsdieren behandelt, houden veel dierenartsen zich tegenwoordig uitsluitend of grotendeels bezig met de gezondheidszorg van gezelschapsdieren.

Vrijwel alle medische voorzieningen (technologie, medicijnen) komen uit de menselijke gezondheidszorg en werden daartoe ontwikkeld met dierproeven. Diergeneesmiddelen, met inbegrip van preventieve middelen zoals vaccins en antiparasitaire middelen, moeten worden ontwikkeld en getest bij het 'doeldier'. Ook bij de opleiding van professionals zoals dierenartsen worden honden en katten gebruikt. Het gebruik van honden en katten voor dierproeven is spaarzaam maar dient rechtstreeks de gezondheidszorg voor mens en dier en is vooralsnog onmisbaar. Het afschaffen van proefdierkundig onderzoek op honden en katten moet dan ook ten eerste worden afgeraden.

Stichting Informatie Dierproeven
Postbus 824
2003 RV Haarlem

info@informatiedierproeven.nl
www.informatiedierproeven.nl

bankrelatie ING rek. nr. 672846276
kvk 34215737 te Amsterdam

Honden en katten in Nederland

In Nederland worden op dit moment ongeveer 3 miljoen katten en bijna 2 miljoen honden als huisdier gehouden. De meeste daarvan maken deel uit van een huishouden, als gezelschapsdier, een deel bevindt zich bij fokkers en een ander deel in de opvang (opvangcentra en asiels). Een klein deel van de honden zijn werkhonden (politiehonden of geleidehonden voor blinde mensen). De meerderheid dient mensen tot gezelschap. Dit laatste geldt ook voor katten.

In de afgelopen eeuw heeft de gezondheidszorg voor gezelschapsdieren zich sterk ontwikkeld, te beginnen met honden en later ook katten. Dit komt deels door de verbetering van diagnostiek en behandelmethoden ontleend aan de geneeskunde (laboratoriumtesten, röntgenonderzoek, chirurgie, narcose, antibiotica, antiparasitaire middelen) en deels door de veranderende positie van het huisdier.

Naast de dierenarts die voornamelijk nutsdieren behandelt, houden veel dierenartsen zich tegenwoordig uitsluitend of grotendeels bezig met de gezondheidszorg van gezelschapsdieren. Vrijwel alle behandelingsmogelijkheden die worden ingezet (technologie, medicijnen), zijn oorspronkelijk ontwikkeld voor de menselijke gezondheidszorg. Onlangs is in Utrecht een speciale kliniek voor dieren geopend waar het onder meer mogelijk is kanker bij honden en katten te behandelen met bestraling.

Veel ziekten bij honden en katten kunnen worden voorkomen door bijvoorbeeld inenting en behandelingen tegen parasieten. Dergelijke ziekten leiden alleen in uitzonderlijke gevallen nog tot problemen, bijvoorbeeld bij illegaal geïmporteerde puppies die hun entingen niet hebben gehad. Andere levensbedreigende ziekten zoals baarmoederontsteking, stofwisselingsziekten, hartaandoeningen en infecties zijn goed te behandelen evenals ernstige aandoeningen zoals gewrichtsaandoeningen.

Ook hier komen de meest gebruikte medicijnen en technieken voor een groot deel uit de menselijke geneeskunde, zoals laboratoriumtesten, röntgenonderzoek, chirurgie, narcosemiddelen, antibiotica, middelen voor het hart, en kunstheupen. Verder wordt door middel van gedragsstudies steeds meer aandacht gegeven aan dieren met gedragsstoornissen die indirect de levensloop van het dier sterk bepalen. Dieren die bijvoorbeeld onzindelijk zijn, of erg agressief, zijn nauwelijks in huis te houden.

Voor welk onderzoek worden honden gebruikt? En katten?

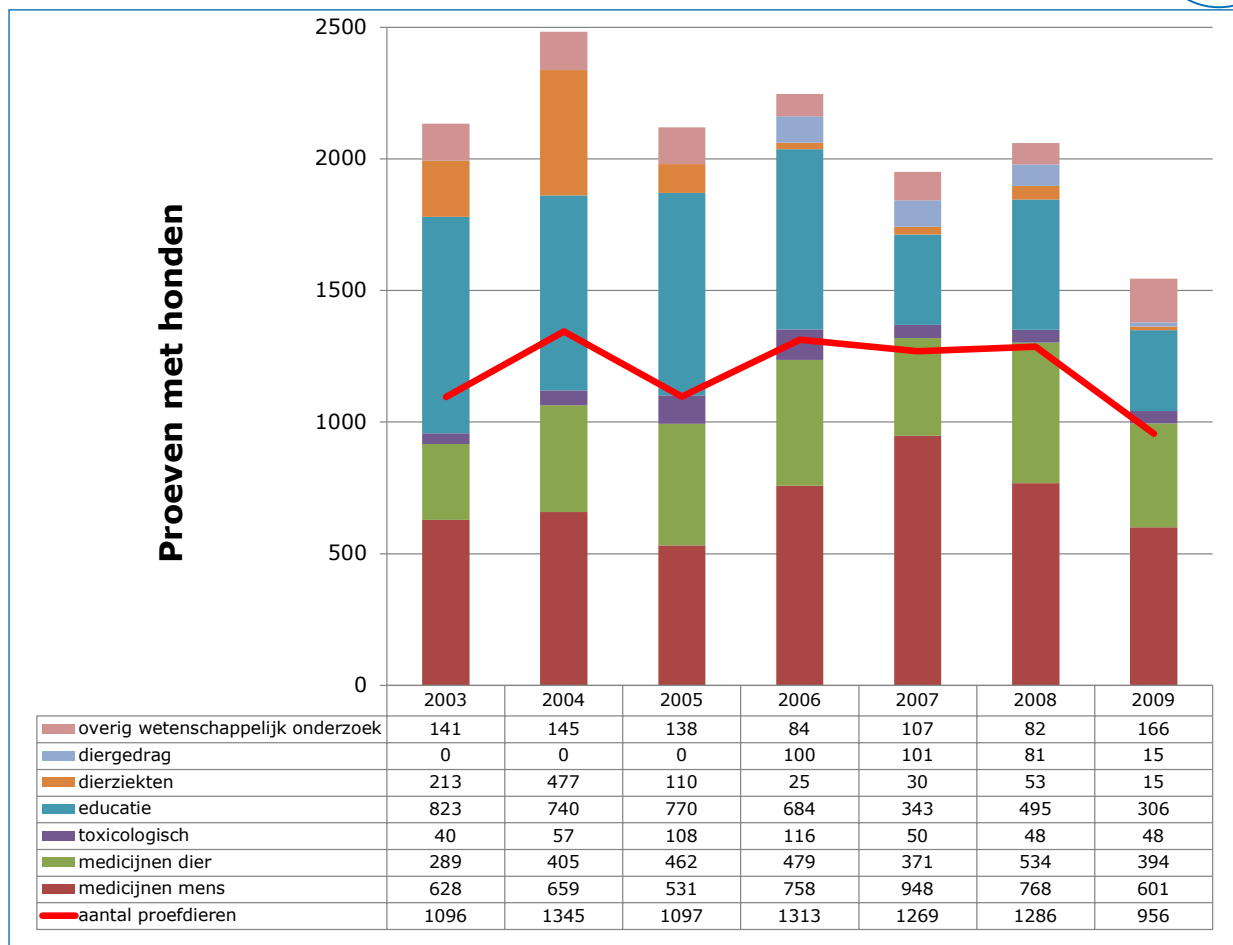
Honden en katten worden in beperkte mate gebruikt voor dierproeven in het wetenschappelijk onderzoek en onderwijs. In Nederland wordt een klein deel (0,4 procent) van de bijna 600.000 dierproeven verricht met honden en katten. Het ging in 2009 om 1.545 dierproeven bij 956 honden en 296 dierproeven bij 207 katten. In een aantal gevallen worden bij een hond of kat meerdere dierproeven gedaan, vandaar dat het aantal dierproeven hoger is dan het absolute aantal honden en katten.

Het aantal dierproeven met honden en katten daalt de afgelopen jaren; in 2004 werden nog 2.500 honden (- 40%) en 600 katten (- 50%) gebruikt in dierproeven. Nieuwe diergeneesmiddelen dienen eerst bij gezonde doeldieren te worden uitgetest, onder andere om de juiste doseringen te bepalen. Bij vaccins moeten alle geproduceerde partijen worden getest. Meer dan de helft van alle proeven op honden en katten (proefdieren) wordt gedaan voor de ontwikkeling van diergeneesmiddelen of vaccinaties voor andere honden en katten (huisdieren).

Zoals uit de grafiek over de periode 2003 tot en met 2009 valt af te lezen, bedraagt het aantal proeven met honden jaarlijks ongeveer 2000.

Voor het onderzoek naar medicijnen voor de mens gaat het om nieuwe medicijnen die, voordat ze bij mensen worden getest, eerst nog moeten worden onderzocht op dosering (is het werkzaam (opname) en veiligheid) bij een ander dier dan muis of rat.

Medicijnen voor dieren (inclusief vaccins) moeten bij gezonde 'doeldieren' worden getest voordat ze bij dierlijke patiënten kunnen worden gebruikt. Ook hier gaat het weer om de juiste dosering (is het werkzaam (opname) en veiligheid). Bij vaccins moet worden aangetoond dat de geïnduceerde afweerreactie ook werkelijk beschermt tegen de ziekte, iets wat in de praktijk niet getest kan worden als de ziekte (door een hoge vaccinatiegraad) weinig meer voorkomt. Zo zijn hondeziekte, parvovirus, Ziekte

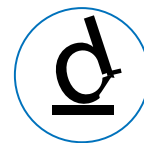
van Weil en rabiës in de praktijk nagenoeg afwezig. Bij vaccins moet elke productiecharge bij doeldieren worden getest volgens het aanbevolen schema.

Soms wordt onderzoek met chemische stoffen bij honden gedaan. De giftigheid van deze stoffen is onder andere een belangrijk vraagstuk bij biociden (bestrijdingsmiddelen). Deze kunnen niet op de markt worden toegelaten als ze erg gevaarlijk zijn voor huisdieren of mensen.

Het gebruik van honden voor onderwijs rechtvaardigt een afzonderlijke bespreking. Er worden natuurlijk veel huishonden gebruikt voor allerlei onderwijs, denk daarbij aan gehoorzaamheids cursussen. Die worden geen dierproeven genoemd omdat het de bedoeling is dat die bepaalde hond wat leert, maar feitelijk is de cursus erop gericht het baasje wat te leren. En de hond kan best een aantal moeilijke momenten hebben.

Onderwijs met een hond wordt een dierproef genoemd als (toekomstige) professionals zoals dierenartsen eenvoudige klinische handelingen oefenen, zoals het beluisteren van het hart, het prikken van bloed of het aanleggen van een urincatheter. Meestal is er een vast bestand van dieren die gewend zijn aan dergelijke lessen mee te doen (goed gesocialiseerd, goed opgevoed). Echter, elk practicum wordt een nieuwe dierproef genoemd (hergebruik) waardoor het aantal dierproeven in de loop van het jaar oploopt. Aan het begin van het nieuwe jaar wordt de teller weer op nul gezet. In werkelijkheid is het aantal betrokken dieren (de doorgetrokken lijn in de grafiek) nog minder.

Een tweede gebruik van dieren voor het onderwijs is het gebruik van overleden dieren. Jaarlijks is een flink aantal dieren nodig voor de opleiding van dierenartsen, bijvoorbeeld het onderwijs in de anatomie. Hiervoor mogen geen dieren uit het huisdierencircuit worden gebruikt. Hierin komt echter verandering, in april van dit jaar hebben Proefdiervrij en de Faculteit Diergeneeskunde in Utrecht een project opgestart waarbij eigenaren bij overlijden of euthanasie van het huisdier een donorcodicil kunnen afgeven zodat het stoffelijk overschot voor onderwijs kan worden gebruikt. Een aantal dierenartsen-

Het donorcodicil (van website Proefdiervrij)

Als een huisdier komt te overlijden of wordt geëuthanaseerd, kan het dier door de eigenaar worden afgestaan aan de Universiteit Utrecht. Hiervoor dient een verklaring te worden ondertekend.

Dit is momenteel alleen mogelijk via onderstaande dierenartsen in de regio Utrecht. Het is (nog) niet mogelijk om op voorhand een 'donorcodicil' aan te vragen.

Honden, katten, konijnen, ratten en cavia's kunnen nu worden afgestaan. De dierenarts zal het overleden dier bewaren waarna het wordt overgebracht naar de Universiteit Utrecht. Een docent op de universiteit ziet erop toe dat er op een waardige manier met het huisdier wordt omgegaan. De nazorg voor het overleden huisdier zal hetzelfde zijn als bij een dierenarts.

praktijken werkt aan het project mee. Dit is een uitstekend initiatief dat veel lijkt op de mogelijkheid voor mensen om hun stoffelijk overschot na overlijden beschikbaar te stellen voor de wetenschap. Voorts worden honden ook gebruikt voor de instructie en training van gekwalificeerde diervverzorgers en biotechnici die bepaalde handelingen moeten aanleren om die toe te passen bij proefhonden.

Met het experimenteel onderzoek naar dierziekten zijn geen grote aantallen honden gemoeid. Echter, als er een ziektebeeld is waarbij het onderzoek aan patiënten (honden) onvoldoende inzicht geeft, moet soms een goed experiment worden opgezet om uitsluitel te krijgen. Bijvoorbeeld over de vraag hoe groot de kans is dat een hond besmet raakt met een bepaalde ziekteverwekker. Bij een patiënt die de ziekte heeft valt immers nooit te achterhalen hoe groot de infectiedosis was waaraan hij een tijdje geleden werd blootgesteld. Dit type onderzoek is sterk afhankelijk van de directe noodzaak, het fluctueert sterk van jaar tot jaar (van 25 tot bijna 500 dieren).

Onderzoek naar diergedrag kan worden uitgevoerd in een strikte laboratoriumomgeving, maar ook als het elders plaatsvindt met huisdieren en er kans op 'ongerief' bestaat, bijvoorbeeld omdat een bloedmonster wordt afgenomen, wordt dit een dierproef genoemd.

'Overig wetenschappelijk' onderzoek, de laatste categorie, bedraagt in Nederland ongeveer de helft (50%) van de 600.000 dierproeven. Dat percentage is bij honden veel lager, ongeveer 4%. Naast de ongeveer 30% van de proeven op honden voor geneesmiddelen voor de mens is dus tweederde van de proeven met honden gericht op de gezondheid en veiligheid van honden.

Wat zit er dan in die 4%? Bijvoorbeeld wetenschappelijk onderzoek waarvoor de hond het meest geschikt is of zelfs als enige geschikt. Bijvoorbeeld omdat hij bepaalde anatomische of fysiologische kenmerken heeft die bij geen andere (proef)diersoort aanwezig zijn en die nu net belangrijk zijn voor het onderzoek. Onderzoek naar nieuwe chirurgische methoden zou in deze categorie vallen omdat er geen andere doelcategorie bestaat die daar dichterbij komt. Dat gedragsconditionering ook aangrijpt op het zenuwstelsel van de organen, zoals Pavlov lang geleden liet zien, valt typisch in deze categorie: honden kunnen goed getraind worden en zijn ook chirurgisch goed te benaderen om bijvoorbeeld slangetjes aan te leggen waarmee de afscheiding van spijsverteringssappen kan worden gemeten.

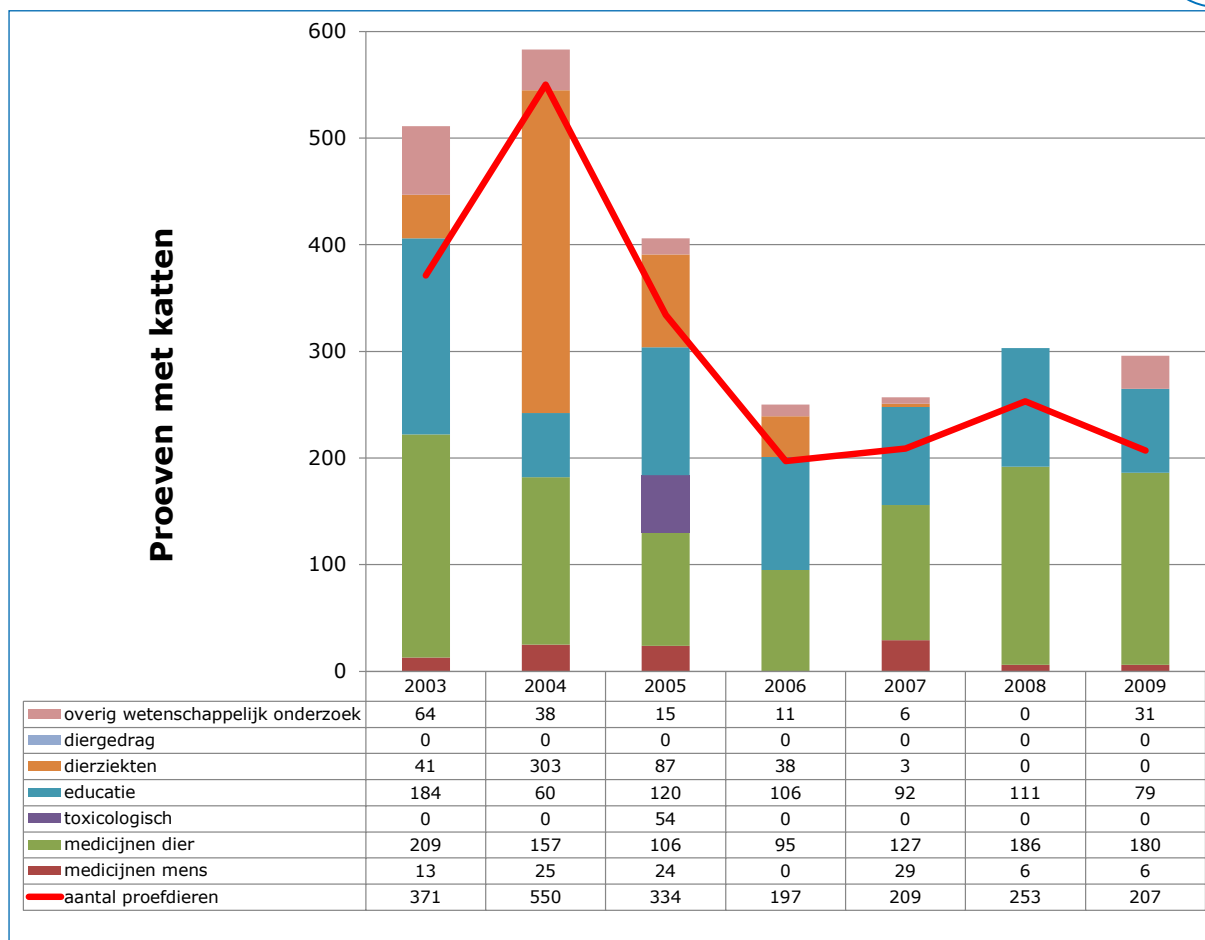
Maar ook nieuwe medische methoden, zoals transplantatie van lever, hart, en nieren, werden met behulp van honden ontwikkeld. In het algemeen zijn, wanneer het gaat om grotere dieren, honden niet de eerste keus. Varkens, schapen en geiten zijn gemakkelijker te houden en minder kostbaar.

Naast de ongeveer 30% van de proeven op honden voor geneesmiddelen voor de mens is dus tweederde van de proeven met honden gericht op de gezondheid en veiligheid van honden.

Een geringer aantal proeven met katten

Het aantal proeven met katten is geringer dan dat met honden. Dit komt omdat katten alleen gebruikt worden als honden, of andere grotere dieren, ongeschikt zijn. Katten zijn meestal prima huisdieren, maar het kost aanzienlijk meer moeite om een kat te trainen voor eenvoudige handelingen (bijvoorbeeld even stilzitten op een weegschaal): 'Een hond heeft een baas en een kat heeft personeel'. Katten worden dan ook alleen gebruikt als dit bij uitstek de meest geschikte diersoort is.

Opvallend is ook het geringe aantal katten dat wordt gebruikt voor de ontwikkeling van geneesmiddelen voor de mens. Dit gebeurt enkel en alleen als een andere grotere diersoort ongeschikt is.

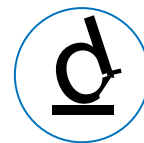
Elk jaar worden honderd tot tweehonderd katten gebruikt voor onderzoek naar medicijnen voor de kat. Bijvoorbeeld omdat de vaccins voor katten verschillen van de vaccins voor andere diersoorten. Katten kunnen andere ziekten krijgen, zoals kattenziekte en niesziekte. Verder dienen geneesmiddelen op katten te zijn getest voordat de kat mag worden bijgeschreven op de bijsluiter van medicijnen. Je moet immers de juiste dosering kennen en de omzetting en uitscheiding van geneesmiddelen kan sterk van diersoort tot diersoort verschillen.

Ook het gebruik van katten voor onderwijs komt jaarlijks terug, om dezelfde redenen als bij honden. Ook daar is er een overschatting van het aantal betrokken dieren, omdat de dieren jarenlang worden aangehouden. Er is bij de opleiding van dierenartsen steeds meer aandacht voor de kat, er worden immers steeds meer katten als huisdier gehouden. Niet alleen dure raskatten maar ook de huis-tuin-en-keuken-kat (de Europese korthaar) krijgt een medische behandeling bij ziekte. Ook hier voorziet het donorproject in een behoefte om in het gebruik van overleden dieren te voorzien.

Het gebruik van katten voor onderzoek naar dierziekten fluctueert enorm van jaar tot jaar en is gericht op ziekten die bij katten een rol spelen. Katten worden eigenlijk niet gebruikt als model voor andere diersoorten, met uitzondering van onderzoek over ziekten bij exotische katachtigen (leeuwen en tijgersoorten, kleinere katachtigen die vaak uiterst zeldzaam zijn).

Het is opvallend dat er heel weinig wetenschappelijk onderzoek wordt gedaan naar het gedrag van katten. Eveneens valt op dat het onderzoek naar kattenvoeding niet in Nederland wordt verricht terwijl de ontwikkelingen naar speciale diervoeders doorgaan.

Het gebruik van katten voor overig wetenschappelijk onderzoek vertoont een afnemende trend. Ook hier geldt dat katten alleen worden gebruikt vanwege bijzondere eigenschappen, bijvoorbeeld het feit dat katten met twee ogen naar voren kijken, net als wij. Bij de meeste andere diersoorten (uitgezonderd roofvogels) is de overlap van het gezichtsveld van beide ogen zeer gering in vergelijking daar-

mee. De afnemende trend rechtvaardigt nauwelijks een diepgaande bespreking van deze categorie (sinds 2005 gemiddeld een tiental dieren per jaar).

Naast de ongeveer 10% van de proeven op katten voor geneesmiddelen voor de mens of het beantwoorden van een wetenschappelijke vraag, is 90% van de proeven met katten gericht op de gezondheid en veiligheid van katten.

Nederlands beleid

Honden en katten worden alleen voor dierproeven gebruikt als er geen andere, geschiktere diersoort beschikbaar is. Bij wet (in Europa en in Nederland) dienen de dieren speciaal voor dit doel te zijn gefokt en daarvoor is een speciale vergunning nodig. De bijzondere eisen zijn onder andere ruime verblijven, speciaal opgeleid personeel en onafhankelijk toezicht. Ook worden de dieren goed gesocialiseerd ten opzichte van mensen, de diervverzorgers spelen met de jonge dieren.

Ieder plan voor gebruik van dieren voor onderzoek of onderwijs moet tevoren worden getoetst door een erkende dierexperimentencommissie. Hierin zitten deskundigen op het gebied van proefdieren en dierproeven, ethiek en alternatieven. Er wordt vooral gekeken of het belang en de kwaliteit van het werk hoog zijn en of er geen alternatieven zijn: helemaal geen dieren, minder dieren of minder aantasting van het welzijn van de dieren.

Dierproef

Een dierproef is het gebruik van een dier voor onderzoek of onderwijs waarbij er kans bestaat dat daardoor het welzijn van een dier wordt aangetast. Een experiment dat geen dierproef is, zou bijvoorbeeld zijn als je twee soorten hondenvoer koopt en dan de hond laat kiezen. Iets dat wel een dierproef is, hoeft het welzijn niet erg aan te tasten.

Als een vaccin wordt getest, wordt het dier gevaccineerd volgens het gewone schema. Extra is dan het af en toe nemen van een bloedmonster om te bepalen of er al een goede reactie op het vaccin optreedt. Deze test is pas betrouwbaar als je een groepje van meerdere dieren neemt. De handelingen verlopen als gewone diergeneeskundige behandelingen.

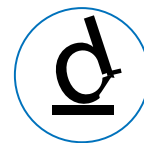
Bij het ontwikkelen van een vaccin moet bovendien worden gekeken of het wel beschermt tegen de ziekte. In dat geval worden de dieren aan het eind besmet met de ziekte om te zien of ze voldoende beschermd zijn. Er zijn dan ook enkele niet-gevaccineerde dieren nodig om aan te tonen dat de infectie anders wel zou zijn aangeslagen.

Bij dat laatste kan het dier er wel veel last van hebben. De mate van aantasting van het welzijn wordt uitgedrukt op een 6-puntsschaal: 1 = gering, 5 = ernstig. Een proef wordt nooit zo opgezet dat zeer ernstig ongerief (= 6) te verwachten valt. Als het toch optreedt, moet dat worden gerapporteerd. In 2009 betrof dat, over alle diersoorten, 65 dieren, met inbegrip van muizen, ratten, 11 cavia's, 2 oude wereldapen en vogels. Van de 1.545 proeven met honden in 2009 waren er 858 met welzijnsaantasting 1 of 2, 484 met 3 en 203 met 4 of 5. Bij katten 157 met welzijnsaantasting 1 of 2, 100 met aantasting 3 en 39 dieren met 4 of 5. Welzijnsaantasting klasse 3 is bijvoorbeeld een ingreep met goede narcose, zoals de castratie van een kater. Veel huisdieren maken in hun leven meer dan eens iets dergelijks mee.

Kunnen we helemaal stoppen?

Als we zouden stoppen met proeven op honden en katten, is er aanzienlijke maatschappelijke schade: met betrekking tot de opleiding van professionals, met betrekking tot de beschikbaarheid van entstoffen en medicijnen voor huisdieren, en met de ontwikkeling van nieuwe medicijnen voor mensen. Dat laatste raakt niet alleen het belang van mensen maar indirect ook dat van dieren omdat de diergeneeskundige ontwikkelingen sterk profiteren van medische ontwikkelingen bij de mens.

Het is goed dat dieren die voor onderzoek of onderwijs worden gebruikt, goed worden beschermd en een behoorlijke kwaliteit van leven hebben. Er is een duivels dilemma: door iets een dierproef te noe-

men breng je het dier onder de sterke bescherming van de Wet op de dierproeven, maar gelijktijdig loopt de teller op. Vooral bij het gebruik voor onderwijsdoeleinden (universiteiten en hbo) bestaat er een kunstmatig onderscheid tussen de instellingen voor onderwijs, waar het hanteren van een dier al een dierproef is, en de rest van Nederland (bijvoorbeeld als sprake is van een puppiecursus voor zowel de baas als de hond) waar dat niet zo wordt genoemd.

Het is zeer toe te juichen als het donorcodicil voor huisdieren voor het onderwijs een succes wordt omdat dan het gebruik van overleden huisdieren hiervoor, onder volledige zeggenschap van de eigenaar en de begeleiding van een dierenarts, mogelijk wordt. Dit heeft echter invloed op de beschikbaarheid van dieren, maar niet op de noodzaak waarvoor de dierproeven worden gedaan.

Stichting Informatie Dierproeven

De Stichting Informatie Dierproeven (SID) is opgericht in 2004 met als doelstelling te voorzien in de behoefte aan informatie over dierproeven in Nederland. De SID geeft een zo objectief mogelijk beeld van het belang van dierproeven, in het bijzonder van dierproeven in Nederland. Dit houdt geen waardeoordeel in over afzonderlijke proeven of de wet- en regelgeving die erop van toepassing is.

Missie en visie

De Stichting Informatie Dierproeven geeft informatie over dierproeven, gezien vanuit het maatschappelijk nut dat ermee wordt nagestreefd, aan iedereen die daarvan kennis wil nemen en draagt deze informatie uit.

De samenleving heeft recht op volledige informatie over het gebruik van dieren voor deze doeleinden en de afwegingen die daarbij worden gemaakt. Dierproeven zijn in een aantal gevallen verplicht gesteld door nationale en internationale overheden.

Dierexperimenteel onderzoek is – onder strikte voorwaarden – aanvaardbaar en noodzakelijk voor het verwerven van fundamentele kennis en voor onderzoek ter bevordering van de gezondheid van mens en dier en de bescherming van het milieu.

www.informatiedierproeven.nl